

GREENPEACE

Trajnostna energija v Zasavju

Zapis

12. april 2012 ob 17. uri, Mladinski center Zagorje, Cesta 9. avgusta 48, Zagorje ob Savi

Sogovorniki na razpravi so bili:

- ▶ Dejan Savić (Greenpeace Slovenija)
- ▶ Lidija Živčič (Focus, društvo za sonaraven razvoj)
- ▶ Jure Vetršek (Fakulteta za strojništvo Ljubljana)
- ▶ Zoran Tomsits (Eko krog in Transition Network)

Razpravo je moderiral Gorazd Marinček iz Slovenskega E-foruma. Udeleženi je bilo 12 obiskovalcev.

Uvodoma je moderator izpostavil problem energetskega razsipništva v Sloveniji, kjer porabimo 50 % več energije na enoto proizvoda, kot povprečno v EU. Rabo energije je potrebno zmanjšati in se približati povprečju EU.

Dejan Savić je izpostavil, da je globalno način pridobivanja energije vse večji problem, rešitve pa je treba iskati lokalno. Sežiganje odpadkov za pridobivanje energije je izjemno nevaren način pridobivanja energije, prav tako so nevaren način tudi termo elektrarne in jedrske elektrarne. Pridobivanje energije na te načine ima vrsto negativnih vplivov na okolje in na človekovo zdravje, poleg tega pa prekomerno porablamo vire in prostor. Zato iščemo vire energije, ki ne delajo vse te škode in ne odpirajo tveganj. Zaloge energije iz premoga in urana smo hitro porabili, zato morajo prihajajoče generacije iskati vire, ki se obnavljajo. Podnebne spremembe zahtevajo 80-95 % zmanjšanja izpustov v razvitem svetu, zato rabimo URE in OVE. Iskati moramo poti, kako spodbuditi regije, da poiščejo, katere OVE imajo na razpolago in jih izkoristijo za odpravo vseh težav, ki nas trenutno pestijo. EU ima cilj za 2050 in 2020, zdaj pospešeno razpravljajo o ciljih za 2030 in 2040. Predstavljenih je 5 scenarijev, kako zmanjšati izpuste. Scenarij, ki je najmanj okolju prijazen, ima delež OVE na ravni 50 %. Tu je priložnost za iskanje razvojnih možnosti regije – delovna mesta, podjetja.

Zoran Tomsits je na prvem mestu zaskrbljen državljan, šele nato pa predstavnik Eko kroga in lokalni koordinator Transition network, ki združuje mesta in kraje, ki iščejo poti za samooskrbo, tako v prehrani, kot tudi v energetiki. Izpostavil je, da krediti niso rešitev, niti za OVE, saj vemo, kam nas je pripeljala manija kreditiranja, zato raje delajmo z lastnimi sredstvi. Glede Nacionalnega energetskega programa (NEP) je stališče Ekokroga in Transition network skeptično – prehod na OVE bi se moral zgoditi včeraj, danes je prepozno, ker smo danes že v obdobju t.i. peak oil. Nafta je osnova za veliko stvari, ne le promet, zato je nafta ključen problem. NEP pa tega problema ne naslavlja, čeprav je nafta 35 % vse energetske bilance. Podobno je s plinom – uvažamo 97 %, cca 20 % celotne energetske bilance. Premog nima prihodnosti, rudniki so v zapiranju. HE potencial ima potencial, ampak ni stabilen vir. NEP nima jasne slike, kako bo potencial OVE prevzemal vlogo v določenih sektorjih – kako, kdaj, s kakšnimi sredstvi. Problem je tudi slovenska politika, ki se ukvarja npr. s stabilizacijo finančnih sistemov, ne pa z energijo. NEP ni usklajen z drugimi nacionalnimi strategijami – s prehransko ipd. Te strategije morajo biti usklajene in globoko povezane, pri nas pa tega ni. NEP ne vsebuje realnih študij vpliva gospodarske rasti na energijo; BDP in energija sta tesno povezana in NEP ne razlaga, kako bo potreba po energiji rasla z BDP. NEP ne naslavlja pravih problemov, sploh ne tukaj in zdaj; ob neaktivnostih na tem področju nam v bližnji prihodnosti ne kaže kaj bolje. Tudi OVE imajo svoje pomanjkljivosti, na primer pri OVE imamo problem redkih elementov, ki bodo hitro počrpani.

Dejan Savić je opozoril, da je treba vse tehnologije postaviti v vrsto in ovrednotiti iz različnih vidikov. O tem se moramo odločiti kot družba. V takem primeru se hitro pride do izločanja problematičnih tehnologij.

Dejstva o različnih rešitvah je treba postaviti na mizo, potem pa se kot družba odločiti, kaj nam je ali ni pomembno (to lahko naredimo regionalno, ali na ravni države).

Jure Vetršek je razpravo vrnil na NEP in izpostavil, da je NEP slabo zastavljen, saj ogromno govori o tem, kaj bi bilo treba in kaj bi bilo dobro na področju – URE, OVE – vendar pa vse te dobre poglede zasenči s projektoma TEŠ 6 in NEK 2 ki v končni bilanci dominirata in izključiteta ostale rešitve, tako da URE in OVE ostaneta le marginalna elementa NEP. URE bi morala biti prva prioriteta, pa se je ne dotikamo v energetske politiki, še manj pa v ukrepanju. OVE imajo tudi v Sloveniji ogromen potencial, seveda pa se je tudi tukaj treba zavedati, da obstajajo omejitve: sonce ne sije vedno, na panelih se nabira prah, ali pa jih uniči toča, imamo sušo tako da HE ne obratujejo tako kot načrtovano, prav takokot NEK, biomasa v Zasavju pride v poštev le v omejenem obsegu, ker so to zaprtae doline, ki imajo že sedaj težave z prekomernim onesnaženjem z delčki, lesa ne moremo vsega pokuriti, če pa že, je smotrna izraba za proizvodnjo električne energije, in toplote v soproizvodnji. Pomemben odločevalski element je samozadostnost – trenutno smo zelo odvisni od uvožene energije, zato so investicije v lokalno samooskrbo bistvenega pomena. Varnost je lahko še bolj pomemben argument, pri čemer sama ekonomika ne igra najpomembnejše vloge. Ekonomika OVE bi se hitro popravila, če bi pri ceni energije upoštevali tudi vse zunanje stroške onesnaženja kot so degradacij okolja, in stavb, višji stroški za zdravstvo, manjši donosi npr. gozda.. Če bi bili ti vključen predvsem pri fosilnih gorivih, pri katerih so t.i. eksterni stroški mnogo višji, bi se razmerje cen energentov hitro spremenilo. Tudi subvencije pokvarijo sliko – veliko jih je za OVE, veliko več pa jih je za fosilna goriva, ki niso obračunane v ceni elektrike iz premoga (npr. denar za zapiranje rudikov ni bil vključen v ceno energije iz premoga v preteklosti. Prav tako bi se morali bolj osredotočiti na kazalec vložena energija / pridobljena energija. Pomemben element, ki pa je vedno spregledan, je zdravje ljudi, čeprav znamo danes tudi ekonomsko ovrednotiti, kakšen strošek je zdravje ljudi v okolici onesnaževalcev.

Gorazd Marinček je opozoril, da za problem nafte obstaja nekaj rešitev, npr. ekokmetijstvo ima manj porabe energije in zato nižje izpuste, imamo patente za utekočinjen les, ki lahko nadomesti nafto za plastiko... Kar ga bolj skrbi je to, da se nihče ne želi lotiti problema prevelike porabe energije – če bi se tega resno lotili, bi rabili manj energije in ne bi rabili TEŠ 6. Če bi se približali evropskemu povprečju in to dosegali z ukrepi URE, potem bi se nam potreba po kapacitetah pokazala v drugi luči. 17 % energije naj bi se dalo prihraniti z mehкими ukrepi URE (neinvesticijski ukrepi) – npr. skozi energetske knjigovodstvo so v šolskem centru velenje zmanjšali porabo energije okoli 10 %. URE so prvi korak, ki ga je teba izkoristiti. Imamo predpise o osvetlitvi, ki so potratni, kjer bi se dalo veliko prihraniti.

Iz občinstva so opozorili na to, da je energija problem posameznikov – pridelava hrane je lahko tudi brez plastike, zobna pasta je lahko naravna, lahko ugasnemo luči.

Dejan Savić je v tej luči izpostavil, da je vsak od nas je posameznik, je pa tudi del družbe, državljan. Na vseh teh nivojih je nekaj, kar lahko posameznik naredi. Vsak lahko naredi nekaj, v navadah, v volilnih odločitvah... Tudi politke moramo gledati, kaj delajo, kdo se odloča za nas, in svojo moč posameznika uporabiti pri izbiri odločevalcev, pritisku nanje skozi peticije itn.

Zoran Tomsits je povedal, da lahko kot posameznik spremeniš marsikaj. Sam je začel pred 18 leti z dvema paneloma na vikendu. Kemijo je, z izdelavo lastne biokozmetike in z lastnimi bio pralnimi in čistilni sredstvi, zamenjal pred dvema letoma. Pridela tudi nekaj hrane; to je pot vsakega od nas.

Lidija Živčič je tezo o moči in odgovornosti posameznika nekoliko izzvala in izpostavila, da smo tako ali drugače ujeti v kolesje kapitalističnega sistema, ki ima močan vpliv na naše politike, šolstvo, medije in ostale družbene sisteme. V tem sistemu imamo posamezniki sicer velik vpliv, vendar pa nam je pogosto težko premagovati sistem, ki ga ne zanimajo URE in OVE. URE pomeni manj prodane energije in s tem manj davkov in trošarin za državni proračun, zato država nima interesa spodbujati URE. OVE pomenijo dostop do svoje energije, kar pomeni, da je težko nadzorovati posameznike z grožnjo, da bodo ostali brez energije, če ne dovolijo novega objekta za pridobivanje energije v svoji bližini. Prav tako v sistem ne sodi razmišljanje o stabilizaciji gospodarske rasti, ker brez rasti kapitalistični sistem ne more obstajati, je pa vseeno neskončna rast na fizično omejenem planetu nemogoča. Presegli smo že nekaj planetarnih omejitev in resno bi se morali pogovarjati o tem, kako svoj vpliv na planet zaježiti, vendar te razprave ni slišati. Ker pa je to preveč globalna razprava za lokalno skupnost, je treba razmišljati o lokalnih rešitvah za URE in OVE: kaj je na voljo v energetske regiji Zasavje, kdo so ključni akterji, kako so povezani...

Jure Vetršek je razložil, da se potihem razmišlja o odpiranju novega rudnika, ker ni dovolj premoga za TEŠ 6 v Šoštanju, čeprav tega ni v NEP. Ker so Trbovlje energetska lokacija – vodi, infrastruktura – je smotrno naprej razvijati energetiko, vendar z novim pristopom. Za to je na voljo že kar veliko primerov

dobre prakse: lokalni akterji so zainteresirani za plinsko parni proces v Termoelektrarni Trbovlje ter daljinsko ogrevanje za Zasavske lokalne skupnosti – kogeneracijo. Razmišlja se o verigi elektrarn na srednji Savi, kar bi bilo za Zasavje dober projekt, predlagana je ČHE, ki ni v NEP, lokacija pa ima velik potencial, obstaja plinska kogeneracija v Hrastniku in Trbovljah, daljinska toplota iz lesne biomase v Zagorju, imajo energetska knjigovodstva v javnih objektih, na naktarih celo spremljanjem v živo in beleženje podatkov o energijskih tokovih in notzranjem ugodju, postavljena je sončna elektrarna, kjer je proizvodnja presežena, glede na načrtovano, RTH načrtuje novo veliko PV elektrarno, imajo energetska samozadostna demo enota Olea, lesna biomasa ima potencial, saj je preko 65 % površine gozd in tehnično je mogoče izkoristiti približno pol prirastka (izpostaviti je treba, da je treba potencial najprej koristiti za tehnični les, šele na drugem mestu za kurjenje; SVEA je dober primer, kjer se porabi tehnični les za izdelke z visoko dodano vrednostjo in uskladiščenje CO₂, kar se ne da porabiti, pa se pokuri). Skratka, primerov je dosti, ni pa povezovanja.

Zoran Tomsits je poudaril, da izvajajo veliko ozaveščanja ljudi, imajo srečanja, kjer se pogovarjajo o energetskih problemih. Pripravljajo projekt lokalnega denarja in lokalne menjalnice – predvsem za hrano; gre za zmanjšanje tveganja inflacije. Poskušajo delati na prehranski samooskrbi in integrirajo lokalne proizvajalce hrane. Izobraževanja obsegajo tudi delavnice za prehod na OVE, postavitev elektrarne na sreho, izdelavo kozmetike...

Gorazd Marinček je izpostavil, da se ljudje morajo znati tudi odločati, imeti interes za sodelovanje. Znanje o energetiki mora rasti, da bi se ljudje lahko informirano vključevali. Kot dober primer je izpostavil avstrijski Goessing, ki se je odločil, da ne želi več zapravljati denarja za tuje energetske vire, se lotil dela in v okvirno dvajsetih letih postal skoraj energetska samooskrbna skupnost, ki velik del svoje gospodarske dejavnosti dolguje prav izkoriščanju OVE.

Jure Vetršek je pokazal, da naša tehnološka ujetost vodi tudi v neracionalno gledanje na cene energije. Letno imamo okvirno 1000 EUR stroška za energijo, za avto pa porabimo tudi do 5000 EUR. To pomeni, da premočno pudarjamo transport napram storitvi svetlobe in toplote v stavbah.

Iz občinstva je bil izpostavljen problem pitne vode, vendar pa se o tem problemu ne pogovarjamo dovolj. 20 % vode se porabi za energetiko kot procesna voda in to postaja vse bolj problem za velike objekte. Padavinske vode so pri nas komunalni odpadki, ne pa vir.

Občinstvo je načelo tudi vprašanje aktivnega in odgovornega državljanstva. Država sicer daleč premo upošteva ljudi (npr. peticij nihče ne upošteva), vendar pa če posameznik deluje drugače, država ne more nič; če bi vsi npr. zmanjšali porabo, tudi država ne bi mogla nič. Individualna odgovornost, za vse kar se ti dogaja, je doktrina neoliberalizma. Družbene rešitve in ukrepanje so prav tako pomembne. Potrebno je več obveščanja ljudi, ampak z uradnimi mediji so problemi, saj je težko dobiti dostop do njih. Zato bi bil potreben neodvisen medij. Družabna omrežja so že dokaj zasičena.

Zadnje vprašanje se je osredotočilo na razpravo o obstoju regionalnih načrtov za področji URE in OVE. Obstaja Regionalni razvojni načrt do 2013 in zdaj je v pripravi nov, ampak se osredotoča na ceste, ne pa URE ali OVE. Ker je podnebno ukrepanje ena od prioritete naslednje finančne perspektive EU (20 % za podnebno ukrepanje) in ker ima regija veliko znanja in potencialov, bi bilo dobro imeti pripravljene razvojne projekte, ki bi se dali povezati v skupen nabor, ki je lahko osnova za črpanje skladov EU.

V zaključku smo ugotovili, da je NEP dokaj slaba osnova za trajnosten razvoj slovenske energetike. Premalo poznamo dobre prakse in vzpostavljenih je premalo povezav med akterji, da bi lahko iskali sinergije. Posameznik ima vpliv, ki pa ga mora izvajati ne le v osebnem življenju, temveč tudi v družbenih sistemih. Potrebujemo več srečanj, neke vrste rural energy clubs.